

УДК 338

СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА ЯК ОСНОВА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Жеребило Ірина Владиславівна,кандидат філософських наук, доцент,
директор Львівського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»*e-mail: zherebilo@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3147-9590*

Анотація. Розкрито економічну сутність поняття «соціальна економіка». Обґрунтовано місце і роль соціальної економіки в розвитку соціальної сфери у країнах Європи. Акцентовано на посиленні уваги до питання розвитку соціальних підприємств як основних суб'єктів соціальної економіки на рівні Європейського Союзу та інших наднаціональних формувань, міжнародних організацій і держав. Визначено характерні особливості та сфери функціонування соціальних підприємств у країнах Європи. Виявлено проблемні аспекти у сфері державного забезпечення і підтримки функціонування соціальних підприємств, які негативно впливають на поширення суб'єктів і стримують їхній розвиток. Досліджено джерела фінансового забезпечення розвитку соціальних підприємств у країнах Європи, серед яких виділено роль держави як основного споживача товарів і послуг, вироблених соціальними підприємствами. Обґрунтовано напрями стимулювання розвитку і поширення соціальних підприємств в Україні. Аргументовано основні переваги впровадження концепції соціальної економіки і соціальних підприємств у забезпеченні соціально-економічного розвитку та розвитку соціальної сфери в державі. Доведено, що для України питання розвитку соціальної економіки є ефективною основою диверсифікації та підвищення якості надання соціальних послуг населенню.

Ключові слова: соціальна економіка, соціальне підприємство, соціальна сфера, публічні фінанси, фінансове забезпечення соціального підприємництва.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 1; бібл.: 6.

SOCIAL ECONOMY AS THE BASIS OF INCLUSIVE DEVELOPMENT OF THE SOCIAL SPHERE

Zherebylo Iryna,Ph. D. in Philosophy, Associate Professor,
Director of Lviv Educational-Scientific Institute
of SHEI «Banking University»*e-mail: zherebilo@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3147-9590*

Abstract. The article reveals the economic essence of the concept of «social economy». The place and role of the social economy in the development of the social sphere in European countries are substantiated. Emphasis is placed on strengthening the issue of development of social enterprises as the main subjects of the social economy at the level of the European Union and other supranational formations, international organizations and states. Characteristic features and spheres of functioning of social enterprises in European countries are determined. It is shown that the composition of social enterprises in Europe includes: enterprises for which the provision of social services and the achievement of the common good is the goal of commercial activity, often in the form of social innovation; enterprises that reinvest profits in order to achieve social goals; enterprises, the system of ownership or management of which is formed on the basis of democratic participatory principles. The list of subjects of social economy is given; identified the main areas of their operation: industry, agriculture, energy, housing, construction, digital economy, innovative development, education, health, culture, sports, social security, banking, insurance. Typification of social enterprises is substantiated. Problematic aspects in the field of state support and support of social enterprises, which negatively affect the distribution of entities and hinder their development, have been identified. The sources of financial support for the development of social enterprises in European countries are studied, among which the role of the state as the main consumer of goods and services produced by social enterprises is highlighted. The classification of sources of financing of social enterprises into public and private finances is substantiated. The directions of stimulating the development and spread of social enterprises in Ukraine and the main advantages of implementing the concept of social economy and social enterprises in ensuring socio-economic development and development of the social sphere in the

country are substantiated. It is proved that for Ukraine the issue of social economy development is an effective basis for diversification and improving the quality of social services to the population.

Keywords: social economy, social enterprise, social sphere, public finances, financial support of social entrepreneurship.

JEL Classification E21, I0, J3, J45

Formulas: 0; fig.: 1; tabl.: 1; bibl.: 6.

СОЦИАЛЬНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ОСНОВА ИНКЛЮЗИВНОГО РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ

Жеребило Ирина Владиславовна,

кандидат философских наук, доцент,

директор Львовского учебно-научного института

ГВУЗ «Университет банковского дела»

e-mail: zherebilo@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3147-9590

Аннотация. Раскрыта экономическая сущность понятия «социальная экономика». Обоснованы место и роль социальной экономики в развитии социальной сферы в странах Европы. Акцентируется на усилении внимания к вопросу развития социальных предприятий как основных субъектов социальной экономики на уровне Европейского Союза и других наднациональных формирований, международных организаций и государств. Определены характерные особенности и сферы функционирования социальных предприятий в странах Европы. Выявлены проблемные аспекты в сфере государственного обеспечения и поддержки функционирования социальных предприятий, которые негативно влияют на распространение субъектов и сдерживают их развитие. Исследованы источники финансового обеспечения развития социальных предприятий в странах Европы, среди которых выделено роль государства как основного потребителя товаров и услуг, произведенных социальными предприятиями. Обоснованы направления стимулирования развития и распространения социальных предприятий в Украине. Аргументированы основные преимущества внедрения концепции социальной экономики и социальных предприятий в обеспечении социально-экономического развития и развития социальной сферы в государстве. Доказано, что для Украины вопрос развития социальной экономики является эффективной основой диверсификации и повышения качества предоставления социальных услуг населению.

Ключевые слова: социальная экономика, социальное предприятие, социальная сфера, публичные финансы, финансовое обеспечение социального предпринимательства.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 1; библи.: 6.

Вступ. В умовах соціально-економічної нестабільності у світі, попри тенденції підвищення рівня життя в більшості країн, спостерігається і посилення соціальної поляризації за рівнем доходів населення, відбувається чітке окреслення наявності прошарків бідних і багатих, значні капітали яких практично не використовуються на соціальні цілі. Результати дослідження світового досвіду розвитку системи публічного управління свідчать про загострення багатьох соціальних проблем попри значне зростання витрат із суспільних фондів споживання, суттєве підвищення соціальної відповідальності підприємництва, активізацію діяльності благодійних організацій і представників третього сектору економіки, що вказує на потребу розвитку нових форм організації надання соціальних послуг населенню у сферах, які не охоплені або непривабливі для інших суб'єктів ринку соціальних послуг. У цьому контексті усе більше країн світу, наднаціональних формувань і міжнародних організацій акцентують увагу на перевагах соціальної економіки.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Поняття «соціальна економіка» уперше трапляється 1830 року у праці французького економіста-ліберала Ч. Дюноєра «Трактат про соціальну економіку», у якій автор пропагував моральний підхід до розвитку економіки. Упродовж 1820—1860 рр. у Франції з'явилася економічна школа, представників якої можна вважати соціальними економістами; серед таких учених: Т. Мальтус, Ш. де Сісмонді, Ф. Ле Плей, Б. де Карбон, Л. Вальрас та інші. Загалом, розвиток концепції соціальної економіки у світі пов'язаний зі становленням і поширенням кооперативів, асоціацій та співтовариств взаємодопомоги. На сьогодні питання розвитку соціальної економіки та її впливу на соціально орієнтоване зростання активно дискутується як у працях західних науковців, так і вітчизняних. Серед таких: Н. Гусак, Дж. Кампос, С. Кейс, А. Корнецький, Х. Монзон, А. Свинчук, С. Станеску, Р. Шевес та інші. Водночас нові виклики та умови функціонування соціальної сфери, обумовлені низкою започаткованих реформ,

зумовлюють необхідність подальших наукових пошуків.

Метою статті є з'ясування економічної сутності поняття «соціальна економіка», вивчення кращих практик реалізації концепту соціальної економіки у країнах ЄС та обґрунтування можливостей їх адаптації до вітчизняних реалій.

Результати дослідження. З початком кризи держави загального добробуту наприкінці XX — на початку XXI століття у країнах Європи спостерігалось підвищення інтересу до питання соціальних підприємств як альтернативи традиційним підходам до розвитку економіки, причиною чого стала неспроможність країн із ринковою економікою забезпечити розв'язання низки соціальних проблем, зокрема масового довготривалого безробіття, соціального відчуження окремих категорій населення, низького рівня добробуту населення сільських та окремих міських територій, освіти, охорони здоров'я та якості життя уразливих категорій населення тощо.

Сьогодні концепція набула широкої популярності у світі, зокрема у країнах Європи, про що, серед іншого, свідчить і зростаюча увага урядів багатьох країн та організацій до питання впровадження соціальної економіки на власній території [1, с. 119].

У контексті її реалізації як вектора розвитку економіки відбувається і оновлення концептуального визначення поняття, його адаптація до умов окремих держав через інтерес і напрацювання приватних організацій, міжнародних установ та органів державної влади.

У Висновку Ради ЄС «Сприяння соціальній економіці як ключовому рушію економічного та соціального розвитку у Європі», сформованого як результат проведених досліджень ролі та особливостей втілення концепції у практичній діяльності, зазначається, що соціальна економіка об'єднує велику кількість організаційних форм, які характеризуються поєднанням стійкої економічної діяльності з позитивним соціальним впливом на суспільство, що сприяє економічному, соціальному і людському розвитку та доповнює наявні режими добробуту у країнах Європи. Окрім того, у документі зроблено вагомий висновок: «Соціальна економіка — це сектор, який витримав економічну кризу набагато краще, ніж інші, і набуває все більшого визнання на європейському рівні» [2]; це вказує на можливості використання її переваг в умовах сучасної нестабільної економічної ситуації.

У Доповіді Валлонської ради з питань соціальної економіки (CWES) у Бельгії соціальна економіка розглядається як сектор економіки, що включає приватні організації, серед яких кооперативи, товариства взаємодопомоги, асоціації, фонди, соціальні підприємства, яким притаманні спільні характеристики: 1) превалювання особистості та соціальної мети над капіталом та отриманням прибутку; 2) автономне управління;

3) демократичний процес ухвалення рішень; 4) орієнтування на людей і працю при перерозподілі доходу.

Водночас соціальне підприємство як ключовий суб'єкт соціальної економіки, відповідно до визначення Європейської комісії, — це оператор соціальної економіки, головною метою якого є досягнення соціального впливу, а не отримання прибутку для своїх власників чи акціонерів, який функціонує, надаючи товари і послуги на ринку підприємницьким та інноваційним способом, і використовує свої прибутки насамперед для досягнення соціальних цілей; управління таким підприємством здійснюється відкритим способом із залученням працівників, споживачів і зацікавлених сторін, котрі впливають на його комерційну діяльність [3, с. 21—32].

До складу соціальних підприємств Європейська Комісія відносить: 1) підприємства, для яких надання соціальних послуг і досягнення загального блага є метою комерційної діяльності, часто у формі соціальних інновацій; 2) підприємства, які реінвестують прибутки з метою досягнення соціальної мети; 3) підприємства, система власності чи управління якими сформована на засадах демократичних партисипативних принципів.

Таким чином, наведене визначення і характеристики чітко акцентують на розвиткові соціальних підприємств за умови поєднання трьох вимірів: підприємницького (такі підприємства здійснюють постійну економічну діяльність, що відрізняє їх від традиційних некомерційних організацій, метою яких також є надання соціальних послуг та які також використовують форму самофінансування, проте не обов'язково здійснюють регулярну економічну діяльність); соціального (ці підприємства характеризуються чітко вираженим соціальним призначенням); управлінського (ключовими характеристиками організації управління соціальними підприємствами є автономність, інклюзивне управління на партисипативних засадах та обмежений розподіл прибутків та активів).

Європейська постійна конференція про кооперативи, товариства взаємодопомоги, асоціації та фонди (CEP-CMAF) сформулила Статут принципів соціальної економіки [4], у якому обґрунтовано принципи функціонування соціальних підприємств: примат особистості та соціальної мети над капіталом; добровільне і відкрите членство; демократичний членський контроль; спільний інтерес членів; солідарність, відповідальність і захист; автономне управління і незалежність від органів державної влади; реінвестування великої частини прибутків від діяльності на надання послуг для членів громади і досягнення цілей сталого розвитку.

Щодо впровадження концепції соціальної економіки та розвитку соціальних підприємств у Європі, у шести державах концепція широко використовується для забезпечення соціально-економічного розвитку

територій, в інших — відбувається поступове введення засадничих принципів у державну політику розвитку.

Утім, попри тенденції до конвергенції в питанні визначення соціальної економіки і соціальних підприємств, підходи держав різняться. Розбіжності проявляються в таких аспектах:

- 1) в установленні на рівні національного законодавства порогової частки доходу, отриманого соціальним підприємством як результат підприємницької діяльності, у загальному обсязі доходу (для прикладу, у Чехії мінімальний поріг становить 10 % загального обсягу доходів, у Великобританії — 25 %, в Італії — 70 %);
- 2) законодавчому трактуванні соціальної мети (у Литві, Польщі, Словаччині, Фінляндії соціальною метою таких підприємств є трудова інтеграція, у Великобританії та Греції — широкий спектр суспільних та екологічних цілей);
- 3) визначенні пріоритетності соціального виміру над підприємницьким визнано в більшості країн, за винятком Латвії, Литви і Чехії; аналогічно й обов'язковість розвитку підприємства на засадах інклюзивного управління (окрім Великобританії, Ірландії, Фінляндії);
- 4) різних підходах до розподілу прибутків та активів (для прикладу, у Італії та Польщі передбачене загальне обмеження розподілу прибутку, у Великобританії та Фінляндії — часткове, натомість у Литві реінвестування прибутку не визначене як обов'язкова характеристика соціальних підприємств);
- 5) різних підходах до звітності щодо діяльності соціальних підприємств (для прикладу, у Бельгії та Італії чітко сформульована законодавча вимога фінансової звітності та звітності щодо соціальних наслідків діяльності) [5, с. 51—78].

Суб'єктами соціальної економіки є підприємства та організації з різним масштабом діяльності, від малих суб'єктів підприємництва до великих компаній та груп, які функціонують у різних галузях економіки. Водночас чіткої класифікації суб'єктів соціальної економіки немає, причиною чого є практично повна відсутність статистичної інформації щодо їх поширення та діяльності в більшості країн. Тому типізація соціальних підприємств є дещо умовною і здійснена в контексті проведених досліджень Генеральним директором з питань зайнятості, соціальних послуг та ін-

клюдії Європейської Комісії і містить групи суб'єктів за секторами їхньої діяльності:

- надання соціальних послуг загального характеру (наприклад, догляд за людьми похилого віку і людьми з обмеженими можливостями; освіта і догляд за дітьми; послуги з працевлаштування і навчання; соціальне житло; охорона здоров'я і медичне обслуговування);
- соціальна та економічна інтеграція знедолених і соціально відчужених осіб;
- інші соціальні та житлово-комунальні послуги (наприклад, надання консультацій, охорона молоді, мікрофінансування, тимчасове житло для безхатків тощо);
- публічні послуги (обслуговування громадських просторів, надання транспортних послуг, збирання ТПВ, реабілітація колишніх правопорушників тощо);
- промисловість, сільське господарство та охорона навколишнього природного середовища (зокрема, скорочення викидів і відходів, переробка ТПВ, відновлювальна енергетика тощо);
- культурні, туристичні, спортивні та рекреаційні заходи;
- практика солідарності з країнами, що розвиваються (наприклад, сприяння справедливій торгівлі) [5, с. 62—84].

Запропонована класифікація сформована на основі стандартних статистичних класифікаторів ЄС і дозволяє зрозуміти широкий спектр діяльності, охопленої суб'єктами соціальної економіки.

Водночас офіційна статистика щодо розвитку соціальних підприємств у більшості країн є неповною і не дозволяє визначити рівень охоплення сфер економіки. Статистичні дані формуються на основі визначення соціальних підприємств відповідно до національного законодавства (яке на сьогодні перебуває на стадії формування, а тому в більшості держав є неповним і потребує доопрацювання), тому у звітах у більшості країн відображено юридично визнані соціальні підприємства, натомість неврахованими залишаються суб'єкти різних організаційно-правових форм, які за усіма критеріями відповідають визначенню соціального підприємства на рівні ЄС, проте не на рівні окремих держав. Така ситуація результується відсутністю точних даних, їхньою невизначеністю і суттєвими розбіжностями в результатах оцінок, проведених з використанням різних підходів (табл.).

Таблиця

Орієнтовна кількість соціальних підприємств у країнах Європи

Країна	Період проведення оцінки	Кількість соціальних підприємств, які відповідають визначенню на рівні ЄС, од.	Кількість соціальних підприємств згідно з національним оцінюванням, од.
Австрія	2013	близько 750	273
Бельгія	2012—2013	-	737—2 000
Болгарія	2014	200—430	46—5 000

Закінчення табл.

Країна	Період проведення оцінки	Кількість соціальних підприємств, які відповідають визначенню на рівні ЄС, од.	Кількість соціальних підприємств згідно з національним оцінюванням, од.
Великобританія	2012—2014	9 500—71 000	284 000
Греція	2012—2014	225—325	57 800
Данія	2012	292	292
Естонія	2013	300	400—450
Ірландія	2009	520	1 420
Іспанія	2012—2013	8 500	44 500
Італія	2013	40 000	774—11 264
Кіпр	-	-	-
Латвія	-	-	-
Литва	2014	-	133
Люксембург	2014	200—300	200—3 000
Мальта	2012—2013	25—50	750
Нідерланди	2010	-	750
Німеччина	2007—2013	4 000—70 000	Значні розбіжності за результатами різних оцінок
Польща	2012	5 200	-
Португалія	2013—2014	5 000	55 000
Румунія	2012	5 600	39 347
Словаччина	2014	900	94
Словенія	2014	900	46
Угорщина	2013	3000	-
Фінляндія	2009—2011	2 500	5 000—13 000
Франція	2013	6 000—2 8000	315
Хорватія	2013	100—200	40
Чехія	2013	250—300	283
Швейцарія	-	-	-
Швеція	-	-	271

Примітка. Складено за [5].

Розвиток соціальної економіки в більшості країн Європи пов'язаний із поширенням інклюзивних ринків праці, характерною особливістю яких є «захищена» зайнятість як можливість забезпечення робочими місцями осіб, що перебувають у неблагополучних обставинах, а також наданням соціальних послуг населенню, тобто розвитком соціальної сфери. Водночас у контексті свого розвитку соціальні підприємства займають й інші ніші. У Румунії та Чехії поширеними сферами функціонування соціальних підприємств є сільське господарство, садівництво, охорона навколишнього природного середовища і харчова промисловість; у Греції, Естонії, Угорщині, Фінляндії, Швеції — туризм, промисли і ремесла, культурні заходи; у Бельгії, Великобританії, Німеччині та Нідерландах розвитку набувають соціальні інновації, цифрові та IT-послуги.

Отож, можна зауважити, що в умовах сьогодення відбувається розширення кола соціальних питань, які можуть бути вирішені завдяки розвитку соціальної економіки. На національному рівні визначення сфери присутності та діяльності соціальних підприємств відбувається під впливом історичного розвитку та умов функціонування держави. Водночас сьогодні спостерігається недостатність представництва соціальних підприємств у будівництві, комунальному господарстві та виробництві у країнах Європи.

Досліджуючи розвиток соціальних підприємств, варто зауважити спільність цільових груп, охоплених їхньою діяльністю в різних країнах; зокрема в цьому питанні слід акцентувати, що визначення таких груп чітко відображає «поле» функціонування соціальної економіки:

- соціальні підприємства у сфері працевлаштування орієнтовані на такі цільові групи: жінки, представники етнічних меншин, особи з особливими потребами, мігранти, колишні злочинці; таким групам частіше притаманні ризики довготривалого безробіття, низької кваліфікації, соціальної уразливості та нерівності;

- соціальні підприємства, утворені з метою задоволення потреб соціального, економічного, екологічного характеру населення певної території, орієнтовані на представників певної місцевості чи громади;

- діяльність соціальних підприємств, орієнтованих на розв'язання соціальних проблем шляхом надання соціальних послуг загального характеру, спрямована не лише на уразливі категорії населення (дітей, молодь, людей похилого віку, осіб з особливими потребами, осіб за станом здоров'я, мігрантів, малозабезпечених і соціально відчужених), а на всі категорії населення.

Водночас, зважаючи на підвищену ринкову орієнтацію соціальних підприємств і розширення сфер

їхньої діяльності на промисловість, сільське господарство, інновації, енергетику та інші сфери, можна зауважити і поступове формування нових цільових груп. Зважаючи на те, що комерційні цілі не є основним рушієм розвитку соціального підприємництва, можна зауважити зниження ролі прибутковості в його функціонуванні. У цьому контексті вагомості набуває визначення джерел фінансування діяльності таких підприємств (рис.), які слід розділити на дві категорії:

– публічні фінанси: державний бюджет — доходи від виконання договорів з органами державної влади — такі платежі можуть надходити соціальним підприємствам у різних формах, від прямої оплати з боку органів державної влади до використання системи со-

ціального захисту, ваучерних систем і непрямих платежів; місцеві бюджети — доходи від виконання договорів з органами місцевого самоврядування; гранти і субсидії — таке фінансування надається соціальному підприємству органами державної влади на конкретну проектну діяльність; у країнах Європи також надаються субсидії на зайнятість як певна компенсація за працевлаштування людей з обмеженою працездатністю;

– приватні фінанси: дохід від ведення соціальним підприємством комерційної діяльності шляхом реалізації товарів і послуг; членські внески, пожертвування та спонсорські внески; доходи з інших джерел — включають доходи від оренди активів, штрафні санкції, негрошові форми доходів.

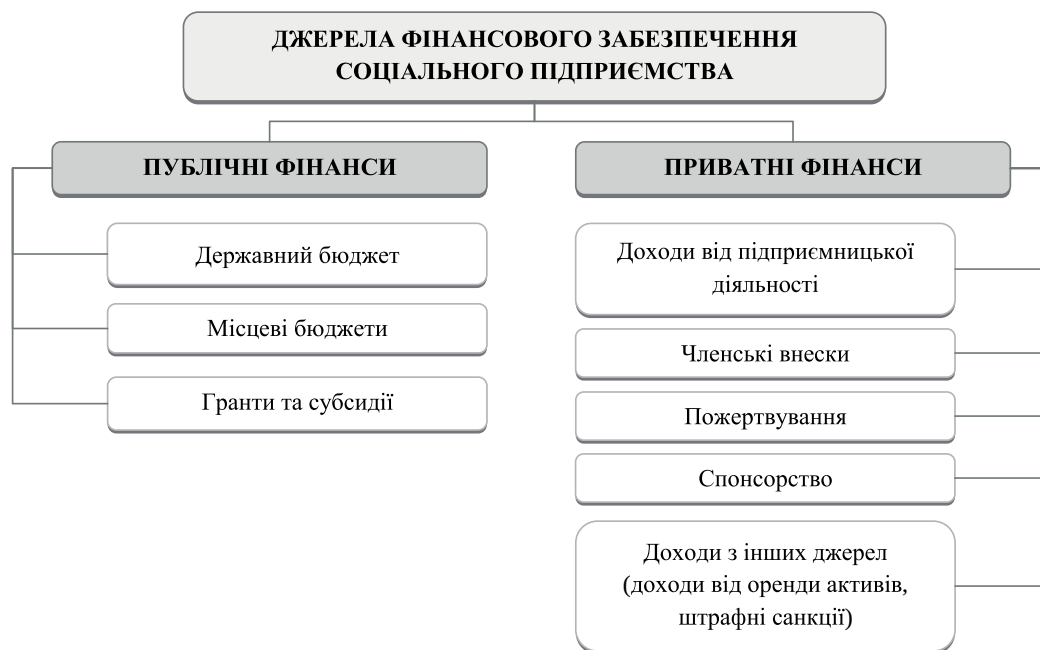

Рис. Джерела фінансового забезпечення соціального підприємства

Примітка. Авторська розробка.

У різних країнах у складі фінансового забезпечення соціальних підприємств превалюють різні джерела. Це пов'язано, по-перше, з організаційно-правовою формою суб'єкта соціальної економіки і, по-друге, із законодавчими рамками функціонування соціальних підприємств у межах країни. Так, у Великобританії, Італії, Чехії, Фінляндії та Франції основним джерелом доходів соціальних підприємств є доходи від підприємницької діяльності, проте, що важливо, ключовим безпосереднім замовником і споживачем таких товарів і послуг є держава та місцеве самоврядування (в Італії 45 % соціальних підприємств називають основним замовником державу; у Великобританії — 23 %, водночас 52 % серед джерел доходів називають державний і місцеві бюджети) [5, с. 115—169].

Загалом, комплексні дослідження у країнах Європи засвідчують дві помітні тенденції розвитку соціальної економіки:

- 1) зростання залежності соціальних підприємств від державного сектору через посилення взаємодії та збільшення кількості договорів з органами державної влади та органами місцевого самоврядування щодо надання послуг у сфері соціального обслуговування, охорони здоров'я, освіти, дозвілля тощо;
- 2) зростання ролі публічних фінансів у фінансовому забезпеченні соціальних підприємств, що, зокрема, пов'язано з місією та спрямованістю діяльності таких суб'єктів.

Попри позитивний аспект зміцнення взаємодії держави і соціальних підприємств, який полягає в диверсифікації джерел надання соціальних послуг населенню, відбувається одночасне посилення ризику фінансової залежності підприємств від державного бюджету, що негативно впливає на їхню довгострокову фінансову стійкість. В умовах посилення заходів

суворої економії бюджетних ресурсів у період фінансової кризи зростає ризик фінансової неспроможності таких підприємств. Наприклад, в Італії в період кризи спостерігалось скорочення кількості соціальних кооперативів. Загалом, у контексті дослідження розвитку соціальної економіки та поширення соціальних підприємств як її ключових суб'єктів варто зауважити порівняно недавнє зацікавлення держав цією концепцією для розвитку соціальної сфери, про що свідчить як відсутність спільного підходу до їх визначення та обліку, так і нормативно-правового обґрунтування їхньої діяльності та ролі в розвитку економіки.

Для України питання розвитку соціальної економіки є зовсім новим, проте може стати ефективною основою диверсифікації та підвищення якості надання соціальних послуг населенню. Актуальність розвитку соціальної економіки для нашої країни в умовах сьогодення пов'язана з трьома аспектами:

- по-перше, рівень розвитку соціальної сфери та якість надаваних соціальних послуг населенню не відповідає стандартам розвинених країн;
- по-друге, на даний час у нашій державі проходить реформа адміністративно-територіального устрою та децентралізації, яка призвела до формування самостійних і фінансово спроможних територіальних громад, що дає їм можливість додаткового забезпечення населення на своїй території якісними та всеохопними соціальними послугами (догляд за людьми похилого віку, трудова інтеграція, підтримка молоді, культурні заходи, надання медичних і соціальних послуг на дому тощо);
- по-третє, сьогодні в Україні тривають воєнні дії, унаслідок чого сформувалися нові цільові групи, які потребують додаткової уваги і надання специфічних соціальних, освітніх, консультаційних і медичних послуг, — внутрішньо переміщені особи та учасники бойових дій.

Зважаючи на ці аспекти, у нашій державі важливо стимулювати розвиток і поширення соціальних підприємств саме на рівні держави через реалізацію таких кроків:

- формування сприятливого правового середовища для розвитку соціальних підприємств, що передбачає: інституціоналізацію соціального підприємництва шляхом визначення його правового статусу; державну підтримку діяльності соціальних підприємств і стимулювання попиту на їхні послуги; формування стандартизованої системи обліку і звітності таких суб'єктів;
- пропагування концепції серед населення, суб'єктів господарювання і на рівні органів місцевого самоврядування — передбачається запровадження схем підтримки діяльності соціальних підприємств на рівні органів державної влади та органів місцевого самоврядування, консультування, коучинг, популяризація концепції;

– включення системи публічних фінансів до процесу фінансового забезпечення розвитку соціальних підприємств через: фінансування їхньої діяльності з державного і місцевих бюджетів за рахунок укладення договорів на отримання відповідних товарів та послуг; фінансування їхньої діяльності з державного і місцевих бюджетів через субсидування та надання грантів у результаті проведення конкурсів проектів із цільових державних та обласних програм соціального розвитку територій; використання фіскальних стимулів розвитку соціальних підприємств; стимулювання інвестицій у розвиток соціального підприємництва в Україні.

Окрім того, зважаючи на євроінтеграційний вектор розвитку Української держави і суттєве посилення ролі соціальної економіки в розвитку країн Європи і на рівні ЄС, це вимагає і посиленої уваги України до цього питання.

Так, згідно з доповіддю Генерального секретаря ООН, 2017 року соціальна економіка вносила близько 7 % у світовий ВВП і глобальну зайнятість [6]. А в доповіді ЄС «Стала Європа до 2030 року» зазначено, що соціальна економіка виступає рушієм для реалізації Порядку денного розвитку ЄС до 2030 року та Цілей сталого розвитку у Європі і на глобальному рівні, особливо в частині Цілі «Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх» [6].

Висновки. Таким чином, проведене дослідження поширення кращих європейських практик існування соціальної економіки засвідчило здатність і можливість впливати на соціально орієнтоване зростання, позаяк основними перевагами впровадження концепції соціальної економіки в забезпеченні соціально-економічного розвитку та розвитку соціальної сфери у державі є: створення якісних робочих місць через розвиток колективного підприємництва і забезпечення соціальної інтеграції людей у неблагополучних обставинах; розвиток технологічних і соціальних інновацій у контексті задоволення соціальних потреб, формування нового типу соціальних відносин; посилення територіальної згуртованості населення громад і регіонів через місцевий характер ведення соціального підприємництва; стимулювання переходу до відновлюваних джерел енергії та збереження навколишнього природного середовища, просування сталого сільського господарства і розвитку сільських територій; розвиток демократичних цінностей у результаті нового методу управління соціальними підприємствами, який сприяє громадській участі та відкритості управління, демократизації ухвалення рішень та примату людей і праці над капіталом; поліпшення місцевих соціальних послуг, таких як доступ до житла, охорона здоров'я, допомога людям похилого віку та інвалідам, догляд за дітьми тощо.

В Україні тривають реформи децентралізації влади і ресурсів в Україні, кінцевою метою яких є створення спроможних громад та забезпечення якісних послуг і суспільних благ для населення. У цьому контексті вільний розвиток людини і поліпшення якості життя можливий у тому числі й за умови зміцнення соціальної економіки, ідеологія якої визначається правом людини на працю як єдиного джерела багатства, а рівень розподілу матеріальних і культурних благ за працю

визначає справедливість соціально-економічної системи.

Інакше кажучи, формуючи стратегічне бачення розвитку вітчизняної економіки, доречно запозичувати кращі практики реалізації соціальної економіки, яка сповідує свободу підприємництва, здорову конкуренцію, сильну соціальну політику, яка гарантує гідний рівень життя і соціальний захист населення, опираючись на економічне зростання.

Список використаної літератури

1. Case S. Role of the Social Economy to Increase Social Inclusion / S. Case, S. M. Stanescu // *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. — 2013. — № 92. — P. 117—121.
2. Council of the European Union. The promotion of the social economy as a key driver of economic and social development in Europe. — Brussels, 2015.
3. The Future of EU policies for the Social Economy: Towards a European Action Plan. Social Economy Europe [Electronic resource]. — 2018. — Available at : <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/313344/SEE-Action+Plan+for+Social+Economy.pdf/f81115cc-527e-4e3b-bafe-a8b06ab4372a> (Date of access: 2020, August).
4. Déclaration finale commune des organisations européennes de l'Économie Sociale, CEP-CMAF, 20 Juin 2002 [Electronic resource]. — Available at : <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf> (Date of access: 2020, August).
5. A map of social enterprises and their eco-systems in Europe. Synthesis Report / European Commission. Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. — 2015. — 169 p.
6. The social economy — a global movement. Social Economy Europe [Electronic resource]. — Available at : <https://www.socialeconomy.eu.org/socialeconomy> (Date of access: 2020, August).

References

1. Case, S., & Stanescu, S. M. (2013). Role of the Social Economy to Increase Social Inclusion. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 92, 117—121 [in English].
2. Council of the European Union. (2015). The promotion of the social economy as a key driver of economic and social development in Europe. Brussels [in English].
3. The Future of EU policies for the Social Economy: Towards a European Action Plan. (2018). Social Economy Europe. Retrieved August, 2020, from <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/313344/SEE-Action+Plan+for+Social+Economy.pdf/f81115cc-527e-4e3b-bafe-a8b06ab4372a> (Date of access: 2020, August) [in English].
4. Déclaration finale commune des organisations européennes de l'Économie Sociale, CEP-CMAF, 20 Juin 2002. Retrieved August, 2020, from <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-fr-c.pdf> [in French].
5. A map of social enterprises and their eco-systems in Europe. Synthesis Report. (2015). *European Commission. Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion* [in English].
6. The social economy — a global movement. *Social Economy Europe*. Retrieved August, 2020, from <https://www.socialeconomy.eu.org/socialeconomy> [in English].